

Az E. K. E. néprajzi bizottságának, mely a mi nap oly kedvező auspiciumok alatt, olyan lelkesen, s oly nagy czélokra alakult meg, az új egyesületi év elején hozzá kell látni a rendszeres, módszeres munkálkodáshoz, meg kell állapítania ennek programját. Most nem a távol jövő eszményi céljait kell kitűzni, hanem konkrét feladatokat, melyeknek halaszthatatlan foganatja azonnal lépcsőül, sőt fejlődési stadiumul szolgáljon a további munkálatokhoz hogy ezeknek immár szakadatlan lánczolatán elérjük a nagy czélt, Erdély néprajzának minden irányú megismerését és ennek alapján tudományos megalkotását.

Hogy e czélt elérhessük, biztosan ki kell azt tűzünk. Az az némileg anticipálnunk is kell. Mintegy előre fel kell állítani a tételt, melyet bizonyítani akarunk. Tudnunk kell, hogy mit akarunk megtudni. Nemcsak a keretet kell összeróni, hanem mindjárt beleilleszteni magának a képek eddigi kialakult körvonalait. Igaz, hogy a munkát egészen előről kell kezdeni, az utat traszírozni, de e czélből ismerni kell nemcsak az egész terrenumot, hanem a régi ösvényeket, az eddigi csapásokat és nyomokat is. Előre tájékozódunk kell területünk néprajzi situatioi iránt, számba kell vennünk az eddigi munkálkodást. Olyan néma térképfelet kell vázolnunk és jelezünk benne az eddigi kutatás nyomait.

Szerveznünk kell Erdély ethnographiai kataszterét. Meg kell jelezni a néprajzi dűlöket, parcellákat. Be kell táblázni a népismeret eddigi vagyónálladékát. Vagyis az eddigi adatok alapján meg kell állapítanunk az országrész néprajzi térképét, számba kell venni néprajzi irodalmát, a kettőt össze kell vetni, s így ki fog tűnni, hol nem fedezik egymást; hol vannak a térkép homályos pontjai, hol vannak az irodalomnak hézagai és fogyatkozásai. Ezt meg kell tennünk azért, hogy felesleges munkát ne végezzünk, ne vesztegessünk időt, fáradságot és költséget arra, a mi már jól meg van csinálva, továbbá azért, mert ez eljárásból megfigyelési módokat és tárgyalási módszert is tanulhatunk, végre pedig, a mi a legfontosabb, mert a régebbi feljegyzésekből megismerhetünk olyan állapotokat, melyek ma már eltűntek, vagy úgy elmosódtak, hogy részletei csak az előbbi felvételekből deríthetők ki, s megismerjük a néprajzi állapotok történelmi fejlődését, átalakulását, illetőleg hanyatlását. Ez a belátás már azért is üdvös, mert a legszemléltetőbben fogja demonstrálni a néprajzi munka sürgősségét, az összegyűjtés, megőrzés, feldolgozás halaszthatatlan voltát.

Mindenekelőtt tehát néprajzi statisztikára és bibliographiára van szükségünk. E kettő kiegészíti, sőt feltételezi egymást. Elő kell vennünk Erdély mappáját, helységről-helységekre bele kell jegyeznünk az eddig ismeretes néprajzi viszonyokat, és a reájuk vonatkozó irodalmi és ábrázolási stb. adalékokat. Így látjuk meg, hol kell alapozó munkálat, hol ellenőrzés, kiegészítés, helyesbítés, sőt egyazon hely különböző állapotának nemcsak egymásutánját, hanem ezek közt a causalis nexust is. Ez az áttekintés nemcsak a néprajzi felvétel első fejtétele, hanem igen fontos és üdvös tanulságokat fog szolgáltatni más irányokban is.

Össze kell állítanunk Erdély néprajzi irodalmát nemcsak bibliographiailag, hanem lehetőleg meg kell szereznünk magokat az erre vonatkozó összes nyomtatványokat és megkapható kéziratokat is

A néprajzi könyvtár az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület néprajzi muzeumának lesz egyik lényeges alkotórésze.

A szintén e néprajzi bizottság hatáskörébe tartozó néprajzi muzeum ügyét azonban ez alkalommal nem kívánjuk tárgyalni.

*) Előterjesztette a bizottsági előadó a néprajzi bizottság 1898. febr. 1-én tartott ülésén.

E bizottság jelentékeny feladata, szervezni törzs karát annak a hadseregnek, mely Erdélyt meghódítandó lesz a néprajzi tudomány számára. Nagyjában már kijelöltük az egyes főszakok vezéreit. Gondoskodnunk kell a leendő detailmunka számára munkavezetőkről. A bibliographiai összeállításokból jórészt meg fogunk ismerkedni azoknak a neveivel, kik az erdélyi néprajz terén eddig buzgólkodtak. Ezeknek ki kell deríteni lakóhelyüket. De ezenkívül igen számos a tárgyunk iránt érdeklődő, sőt e téren álnévvel vagy névtelenül, avagy pedig a nyilvánosság teljes mellőzésével munkálkodó ember. Ezeknek a jegyzékét össze kell állítani, meg kell szerkeszteni az erdélyi néprajzot művelők és az iránt különösen érdeklődők törzskönyvét.

Ezek segítségével meg kell kezdeni a néprajzi felvételt. Ennek népszámlálásszerűen kell megtörténni, községenként. Ebben közre kell működnie az E. K. E. egész szervezetének. Tevékeny támogatásra meg kell nyerni az E. M. K. E.-t, az Erdélyi Muzéum-Egyesületet, az Erdélyi Irodalmi Társaságot, a Kemény Zsigmond-társaságot, a hunyad- és az alsófehérvármegyei történelmi és régészeti társaságot stb. Ép így a honismeret-tetéssel foglalkozó szász és oláh testvéregyesületeket is. A nagy munkában közre kell működnie Erdély egész intelligentiájának, kiváltképen a tanítóknak, lelkészeknek, jegyzőknek, orvosoknak, gazdatiszteknek s más a néppel közelebb érintkezőknek.

A felvétel alapjául kérdő-ívek, illetőleg füzetek, szolgálnak. Az úgynevezett questionnaire-nek már egész irodalma van. De a meglevők nem alkalmazhatók egyszerűen a mi viszonyainkhoz. Sajátságaink eddigi ismerete alapján előleges próba-kérdéseket kell szerkesztenünk, ezeket megvitatnunk, vidékenként kipróbáltatnunk és kiegészítettünk. Ezek alapján történhetik a kérdőpontok végleges megállapítása, esetleg népenként, vidékenként és tércsoportonkénti változatokkal.

Némely népelemünkre nézve azonban ez előleges tapogatózkodások nélkül is meg lehet szerkeszteni a kérdőíveket. Ilyen a cigány, melynek néprajzi és ethnographiai viszonyait behatóan ismerjük. A rumén népre nézve a kérdőívet már is megszerkeszthetné a bizottság ügyvivő alelnöke, *Moldován* Gergely dr. cfcet. tanár.

A szászok, mit már más alkalommal kifejtettünk, magukra nézve egészen szakszerűen és módszeresen intézik ez ügyet; a bizottságnak az a feladata, hogy az intézőkkel érintkezzék és elkérje a néprajzi felvétel összes formuláit és a folyamatban levő munka eredményeiről való jelentéseket. Az örményekre vonatkozó kérdőpontokat is könnyen megszerkesztheti *Szongott* Kristóf tanár és szerkesztő a bizottság segítségével.

Vidékenként az egyes munkavezetőknek oly erdélyi néprajzi munkákat kellene kezökbe adni, melyek napjában utmutatásul szolgálhatnak a felvétel anyagára és módszerére nézve, melyek mintegy mintái volnának annak, milyen legyen az ideális kérdőpontokra adott teljes kimerítő felelet. Egyenesen e czélra készült, tehát teljesen megfelelő könyv nincs, ilyent megalkotni igen fontos és sürgős feladat volna. Addig is és a mellett is azonban Jankó János műveit Kalotaszegről és Tordáról, s Lázár Istvánét Alsófehérmegye magyar népéről igen nagy haszonnal tanulmányozhatnák munkavezetőink.

Az E. K. E. vezetősége a néprajzi bizottság munkálkodására nézve a foganatosítás főbiztosítékait abban látta, hogy egyetemünk tudós tanárai részt vesznek a munkában. Egyetemünknek nagy hivatása van ez ügyben. Jeles tanárai közül többen a maguk szakmájában eddig is kiváló tekintettel voltak a néprajzi elemekre. De még többet is tehetnének, nemcsak a néprajzi, de saját szakuk érdekében is. A legtöbb tudománynak vannak ethnographiai természetű részei és szempontjai. Kérjük a tanár urakat, különösen bizottságunk tagjait, szíveskedjenek népszerűbb specialis collegium publiku-

mokat tartani lehetőleg még a legközelebbi félévben. És különben is szíveskedjenek szakelőadásaik közben kínálkozó alkalmakat arra használni, hogy kiemeljék a néprajzi elemeket, azoknak fontosságát, hogy nyomtalanul is irányítsák ezekre hallgatóik figyelmét, hogy hallgatóikat néprajzi témák tanulmányozására és kidolgozására serkentésük. Ebben közvetve közreműködhetnek bizottságunk is, kérjük meg központi választmányunkat, engedélyezzen egy szerény összeget arra a célra, hogy egyetemünk azon tanárai, kik tagjai bizottságunknak, bizzanak meg egy-egy erre kiválóan alkalmas és érdemes hallgatót azzal, hogy új anyag alapján egy-egy tudományos dolgot készítsenek Erdély néprajza köréből, a miért ösztöndíj természetű 10–20 forintnyi tiszteletdíjban részesülnének. A rendes egyetemi pályatételek kitűzésénél is legyenek a tanárok különös tekintettel a néprajzi témákra. A néprajz magántanárának különös feladata lesz, hogy a néprajz számára az egyetemen iskolát alapítani, tanítványokat nevelni igyekezzék.

A néprajzi bizottság teendői közé tartoznék, jó előre gondoskodni arról, hogy pl. bőjt idején úgy Kolozsvárt, mint a vidékek középpontján néprajzi előadások, felolvasások, hangversenyek stb. tartassanak. Az abbéli lépéseket a központi titkár a bizottsági előadóval tegeje meg.

Az országrész napi sajtóját a néprajz ügye állandó apostolává kell tenni. Ily értelmű körlevél szerkesztésével a bizottsági előadó bizandó meg.

Az E. K. E. kebelében a néprajzi bizottság vezetése alatt néprajzi osztály szerveztessék. A bizottság elnöke és előadója felkérhetnek, hogy a központi főtitkárrel ez irányban mozgalmat indítsanak s az *Erdélyben* hatásos felhívást tegyenek közzé.

Mindezen munkálatok állandó organumául az *Erdély* rendes néprajzi mellékletétől s az E. K. E. néprajzi bizottságának és osztályának hivatalos értesítőjéül folyóirat adandó ki.

A néprajzról.

Írta: Herrmann Antal dr.

— A kolozsvári egyetemen, 1898. márcz. 8-án tartott bevezető előadásából. —

Népszabadság félszázados emlékének hónapja meghozta a hazai néprajznak is germinalját. Az ethnographia nálunk is udvarképes lett. A tudományok fejedelmi udvara, az egyetem, megnyitotta neki csarnokait, hála a kolozsvári alma mater bölcsészeti-kari tanári testülete fenkölt gondolkodásának. Ez az egyetem már nem egy üdvös és mélyreható reformmal járt elől legmagasabb tudományos képzésünk terén. Itt, a tanszabadság égíse alatt, szándékozom én is, mint a legifjabb tudomány legújabb docense, hirdetni a »gnothi szeauton« régi, de még mindig csak kevéssé méltatott elvét. — Az *ismerd meg tenmagad* követelménye nemcsak az egyedre nézve érvényes, hanem az egyének intim nagy atyafisági községére: a népre és magasabb lelki rokonsági közösségére; a nemzetre nézve is. Tudnunk kell, mi az a közös jelleg, a mi az egyéneket néppé, nemzetévé egyesíti, s mi az, a mi ezt megkülömbözteti a többi népektől, nemzetektől. Azoknak, a kik nemzetünket nevelik és vezetik a jövő felé, a kormányzó államférfiútól a nemzeti kultúra napszámosáig, a néptanítótól, nemcsak az a feladatuk — oda hatni, hogy az általán lehető legteljesebb és legboldogabb

emberek legyenek e földön, hanem az, hogy mint épen ennek a nemzetnek a tagjai tökéletesedjenek és boldoguljanak.

De hol találjuk meg azt a nemzeti eszményt, melynek megvalósítása a mi nemzetünk hivatása és küldetése? Ez az ideál él a nép lelkében, nyilatkozik ősi világnézetében, nyelvében, költészetében, művészetében, szokásaiban, érvényesülni törekszik intézményeiben. A népélet az anyaföld, a melylyel való folytonos érintkezésből új meg új erőt merít a nemzeti lét Anteusá, hogy meg ne fojtsa a kozmopolitizmus Heraklese. A néplélek az élet vize, melyből megifjodik a nemzeti költészet és művészet. S ha csodaerejű éltető ásványvizeink elemzése nevezetes nemzetgazdasági érdekek, akkor a nemzeti kultúra kútfejeként, életvizének analízisének a nemzet ökonomiájának elsőrendű követelménye.

A néplélek, a népélet tüzetes ismerete nemcsak a *szép*, hanem az *igaz* és *jó* nemzeti eszményének is alapja. Ezen alapul minden nemzeti tudomány és minden praktikus intézmény.

A törvényhozónak nem csinálni kell a törvényeket, sem pedig egyszerűen applikálni azokat, melyeket idegen nemzetek geniusza alkotott, hanem meg kell találni a törvényeket a nép lelkében és életében és összhangba hozni az általános emberi eszményekkel.

A jogásznak tekintettel kell lenni a nép öröklött jogéretére, hagyományos jogszokásaira.

Az államférfiu, a ki nem a személyes hatalomért, nem pártérdekéért, nem a momentán sikerért dolgozik, hanem a jövőnek alkot, a nemzeti lét biztosításán fáradozik, a legbuzgóbban tanulmányozza, a leggondosabban mérlegelje azokat a demographiai és ethnographiai momentumokat, melyek a nemzeti létre nézve előnyösök vagy hátrányosak, hogy amazokat fejlessze és erősítse, ezeket elhárítsa és eliminalja.

A nemzetgazda csak a nép életfeltételeinek, szükségleteinek, életmódjainak számbavételére alapíthat reális számításokat és foganatos intézkedéseket.

A természettudományok körében a népies felfogás és képzetalkotás igen fontos a tudományos tudat történetére nézve. A nép észrevételei különben gyakran megelőzik a tudományos megfigyelést. A népies fauna és flora nemcsak a népnek a természettel való intim érintkezését tárja fel, hanem az egészséges, helyes terminológiának is kiapadhatatlan forrása.

Az orvos a néphiedelmek beható ismerete alapján nemcsak a babona, a kuruzsolás ellen küzdhet sikeresen, hanem néha hasznát is veheti a vidék népies terapiájának és észszerűen használhatja a suggestiót; tekintettel kell lennie a lokális inclinatioik iránt is.

A nyelvész tanulmányának legfontosabb tárgya a népnyelv. Az ethnikus tudományok e része még leginkább fel van nálunk karolva.

A theologusra is fontos a néplélek minél bensőbb ismerete. Csak ez képesíti őt arra, hogy népének igazi lelki pásztora legyen. A nép világnézetében még sok residiuma van meg az ősi vallásnak; sokszerű az érintkezés az egyházi és a néphit között; lokális vallási hagyományok és szokások czélos ápolása hasznos lehet a hitéletre nézve.

A tanítóra nézve a legfontosabb, hogy behatoljon a néplélek, a népélet intim titkaiba, megismerje annak egész belső-külső mivoltát. A tanító van első sorban arra hivatva, hogy közvetítő legyen a civilizatio és a primitiv kultúra, a nemzet és a nép között. Ő képviseli a continuatiót a nemzeti hagyományban az egyes nemzedékek között.

*

A néptani tanulmányok fontosságát fel- és elismerték az egész művelt világban. A nagy kulturnemzetek elől járnak e tudományokban, de a kisebb népek talán még jobban előtérbe állítják az ethnicummal

való foglalkozást. Belátták vagy sejtik, hogy ezek a nemzeti lét biztosításának, a nemzeti eszmények kifejtésének leghathatósabb eszközei. Pl. Bulgária ethnographiai alapra helyezte úgyszólván egész tudományos életét.

Legfontosabbak e tanulmányok, azok eredményei és ezek alkalmazása Magyarországon. A mi máshol ezer évvel ezelőtt megtörtént, itt most alakulnak végleg a népelemek nemzetté, nemcsak politikai, hanem ethnikai egységgé.

Nagy okszerűség van abban, hogy e tanulmányok teljesen rendszeres és módszeres kultiválása az erdélyi részekből induljon ki. Erdély a néprajznak valóban klasszikus földje. Itt terülnek el leünt törtélelem előtti és történeti kulturák rétegei. Itt van még egészen primitív népelet nagy fejlettségű és mégis sajátos százados műveltség mellett. E magyar Sárjczban sokáig élt több nemzet egymás mellett. Már korán tudatossá váltak az ethnikus különbségek. Hogy korán észrevették a nemzeti sajátságok átalakulását, arról Apor Péter Metamorphosisa tanúskodik.

Különösen a székely nép sajátosságai keltették figyelmet és találtak rendszeres buzgó kutatókra. Orbán Balázs báró fáradhatatlanul járt falúról-falúra, példát adva az autopsziára és számtalan néprajzi nyomot mutatva. Kriza népköltési gyűjteményei mintaszerűek, mit eddig felül nem múltak. Kozma a székely mythológiában jelzett irányt. Huszka Székely háza is egyedül áll irodalmunkban.

A székely nemzet nagy lelkesedéssel, évtizedes munkával megalkotta történelmét. Ennek méltó kiegészítője, sokban magyarázója volna a székely nép belső, házi, családi története, a székely néprajz. Ezzel lehetne legméltóbban megkezdeni a magyar népelemek nagyszabású, tüzetes néprajzi monographiáinak sorozatát.

Az erdélyi magyarságnak különben már is vannak derék jeles néprajzi egyedírtai, melyekhez az anyaországban semmi e nemű munka nem hasonlítható. Értem Jankó Jánostól Kalotaszeg meg Torda-Toroczkó és Lázár Istvántól A'si-Fehér magyar népelek leírását.

A századoknak is évszázados sajátos kulturájok van. Ennek népies eleméről most készülnek tüzetesen számot adni, összefoglalván mindazt, a mi az ő népességüket jellemzi.

Az oláhok népelete igen gazdag és sajátos. Ethnológiájok sokat vitatott, bonyolult kérdése csak teljes néprajzi inductio és ethnographiai dokumentumok alapján lesz eldönthető. E témával behatóbban foglalkoztam már előző előadásomban.

A cigányok eldrádója volt Erdély. E néprajzi rejtvény megfejtésével tüzetesen foglalkoztak Meltzl, Wlislöcky s magam is.

*

Okszerű az is, hogy a kolozsvári tudomány-egyetemből induljon ki hazánkban a néprajz főiskolai tudományos művelése, s hogy itt teremtsen iskolát magának. Mir említettem, hogy sok üdvös reformot valószínűsíthet meg a legfelső oktatás terén ez ifjú erőttől duzzadó egyetem. Mint a legfőbb életerős szervezetnek, ez alma maternek bizonyos ethnikus színe van, melyet még jobban kiemel az ethnographiai milieu. Majnem minden tanára kellő figyelemben részesíti szakmájában a néprajzi elemet. A philosophiai facultás egyik nestora, Meltzl Hugó dr., az általános folklore-tudomány egyik megalapítója, volt az én mesterem is. Az ő negyedszázad előtti magvetésének termése az én szerény néprajzi munkálkodásom.

Tizenkét év óta a néprajznak úgyszólván agense vagyok. Agitáltam, adminisztráltam, serkentettem és szerkesztettem. Fáradásom nem volt egészen eredménytelen. Az egyetem dísztudora, József főherceg ő Fensége magáévá tette a külföldi szaktudósok tájékozta-

tására szánt »Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn« című folyóiratnak ügyét, nagylelkűleg lehetővé teszi annak kiadását és személyes közreműködéssel tevékeny részt vesz annak szerkesztésében. Ugyane folyóiratomból már ezelőtt 10 évvel így nyilatkozott Ranke János, a nagy anthropologus: «hálát mondunk az érdemes kiadónak és gratulálunk a magyar tudománynak, hogy ez új vállalattal mint első lépett oly pályára, melyen követnie kell őt minden művelt nemzetnek. Vajha első sorban Németország csatlakoznék hozzá hasonló törekvésekkel.» Munkálkod isomra a corona civilist azonban a kolozsvári alma mater tette fel, midőn a néprajz magántanárává képesített. Ez az elismerés nem cím, hanem munkakör, nem jutalom, hanem kötelezés. A rendszeres concret tudományos munkára kötelez, melyet itt kezdek meg igazában.

Az általános és a hazai néprajzról szándékozom előadások sorozatát tartani. Rendre vázolni kívánom az általános ethnographiát és a rokon disciplinákat. E félévben azonban csak némi szemelvényt adok *néprajzi analogiák* címén, párhuzamba állítva érdekesebb és jelentősebb néprajzi jelenségeknek hazai és külföldi változásait.

A hazai néprajz köréből különösen Erdély népcit fogom sorban tüzetesen tárgyalni. A *cigányokkal* kezdem, nemcsak mert ezeknek van a legkezdetlegesebb népeletük, hanem azért is, mert velők kezdettem volt néprajzi tanulmányaimat, őket ismerem a legjobban.

E munkálkodás első sorban talán Erdély népszerű néprajzának válhatik javára, melyet az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület tervez. Később, az 1900 népszámlálás eredményeinek feldolgozásánál talán sorra kerül Erdély részeinek demographiai alapú néprajza, olyféle módon, a hogy feldolgoztam volt az 1893-iki cigány összeírást.

De egyes ember nem teremthet néprajzot. Nem egyenkint kell dolgozni, hanem rajonkint, és nem csak könyvek közt ülni, hanem szerteszét kirajzani. Munkásokat kell nevelni, még pedig sürögösen, mert a hagyomány nem igen vár tovább a vizsgálóra.

Ha valahol, akkor e téren igazolt az, hogy docendo discimus. Nemcsak abban az általános értelemben, hogy az eszmeközlés eszmékeltőleg hat vissza.

Az egyetemi hallgatónak különös hivatásuk volna a néprajzi tanulmányokra. Jó részök élő kapocs lehet a tudomány és a népelet közt; -- ez utóbbitől még nem szakadt el és alkalma van vele a szűnidőben bensőbbben érintkezni. Megvan az a lelkesültsége, fogékonysága és rugékonysága, melyet az ilyen tanulmányok megkívánnak.

A finn egyetemi hallgatók pl. hazájuk néprajzának lelkes művelői, s jórészt ők teremtették meg a mintaszerű finn néprajzi múzeumot.

A kolozsvári egyetemen egyébként most más irányban is alkalom nyílik az ethnikus tudományok mélyítésére és szakszerűsítésére. Egy régi jelesének, Erdélyben a művelődés egyik legtevékenyebb vezérfőfértének mindnyájunk által meggyászolt elhunytával megürült tanszéket legalkalmasabban oly archaeologus tölthet be, a ki praehistoricus is. A régészetnek ez országrészben már-már hanyatlásnak indult ügye, a múzeum érdeke is követeli ezt. Meg kellene nyerni azt a lelkes és jeles erdélyi tudóst, a ki ismeri e hazarész minden rögét, a ki nagy szerencsével tárja fel a tudomány számára a hazai föld kincseit. Az őstörténet nálunk rendkívül fontos a néprajzra nézve. Akárhány praehistoricus elemnek mondhatni continuous mutatható ki a recens alakulásokban, mire Torma Zsófia, »Ethnographische Analogia« című művében is érdekes példákat találunk. Van kilátás arra is, hogy az ethnologia másik testvére, a nálunk olyannyira elhanyagolt anthropologia számára is vonzhatunk ide művelőt. Ha e tervek sikerülnének, akkor páratlanul rendszeres, tervszerű és sikeres munka indulhatna meg

Erdély részeinek minden irányú tüzetes tudományos megismerésére

De az egyetemen kívül is vannak és lesznek a néprajzi munkának és tanulmányoknak eszközei. Ez ügy érdekében fel lehet használni egész messzeágazó nagy apparátusát az *Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek*, melynek része volt az én habilitatiom kezdeményezésében. Ez egyesület néprajzi bizottságot és osztályt szervezett kebelében, tervbe vette Erdély népszerű néprajzának megalkotását, és hivatalos folyóirata mellé külön organumot alakított az országész ethnographiája számára.

E rendkívül tevékeny közművelődési egyesület czélul tűzte ki erdélyi néprajzi múzeum alapítását is s e célra már jelentékenyebb alapot szerzett. Erdélyi néprajzi múzeum szervezéséhez helyiségen kívül nem annyira sok pénz kell, mint inkább sokaknak lelkes és értelmes gyűjtőknek buzgó munkája, mert a néprajz épen anyagi érték nélküli használati tárgyai rendszerint a legfontosabbak és ezek kallódnak és tűnnek el a legrohamosabban.

Minden múzeumnak, a néprajzinak is, kiegészítő része a szakkönyvtár. Az erdélyi néprajzi múzeum alapvetéseül felajánlom mintegy 1000 kötetnyi néprajzi szakkönyvtáromat és annak évenként legalább 500 frt értékű gyarapodását. Már néhány hét múlva fel lesz állítva az E. K. E. könyvtári helyiségében ez a könyvgyűjtemény, mely csak maradványa annak a néprajzi könyvtárnak, melyet évekkel ezelőtt az általam alapított *Magyarországi Néprajzi Társaságnak* ajándékoztam volt.

Az első elnök, Hunfalvy Pál halála után a könyvek éveken át hányódtak és kallódtak. Kértem engedjék át a könyveket a budapesti néprajzi múzeumnak. Nem tették. Így most is parlagon hever e szellemi kincs és sok év óta magam sem használhatom e rendetlen könyvhalmazt. E keserű tapasztalatok után remélem, hogy itt Kolozsvárt csakugyan a lelkemhez forrott ügy javára fog szolgálni újabb áldozatkészségem.

Kolozsvárra fogom átteni néprajzi szakfolyóiratom szerkesztését és kiadását is, abban a feltevésben, hogy ezzel emelem Kolozsvár jelentőségét az általános néprajzi tudományban és némileg megújítom a nemzetközi irodalombeli azon nevezetességét, melyet annak idején a Meltzl és Brassai kiadták folyóiratnak köszönhetett.

Némi csekély ösztönzésül rendes hallgatóm számára minden téleynben, melyben előadásokat tartok, József Főherczeg Ő Fenségének tanulmányaim számára nyújtott subventiójából 50 korona pályázatot tűzök ki erdélyi néprajzi dolgozatok számára. A pályamunkák az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület folyóirata néprajzi mellékletében fognak megjelenni. A folyó félévre szóló 50 koronát már átadtam a karbeli nagyságos dekan úrnak.

És most köszönöm szíves érdeklődésüket. A menyenyiben az némi tekintetben talán csekély személynem is illette, kérem vigyék azt át az ügyre. Örvidenek, ha a tulajdonképeni egyetemi körökön kívül is érdeklődnének tárgyaim iránt, mely egyébként elég alkalmas az universis extension foganatosítására. Érdeklődésök fokozni fogja buzgalmamat. Buzgólkodni fogok, hogy megismerjem és megismertessem Erdély népeit, a lelkekbe oltott és életökbe nyilatkozó ideálokat. Tapasztalni fogjuk, hogy a néplélek a'apjában egységes, hogy az eszmények nagyjában egyezők, hogy a szent haza közös földje és ege mindinkább egységes ethnost teremtetten is, hogy mindnyájan testvérek vagyunk. A néprajz tiszta kultusza a népek testvériségére vezet. E kultusznak kívánok szerény papja lenni én is és szellemen bátran hangoztathatom Heraklitos és Ipolyi hívó szózatát: *»Introite, nam et hic Dii sunt!«*

A népzenei termékek gyűjtéséről.

Irta: Sztankó Béla.

A néphagyományok gyűjtésének tizenkettedik órájában nem szabad megfeledkeznünk a népzenei termékek gyűjtéséről sem

Első sorban is arról lehet szó, hogy fel kell kutatni a szerte-szét lappangó s a pusztulásnak mindinkább kitett írott maradványokat, továbbá meg kell menteni azokat a rohamosan veszendőbe menő termékeket, melyek még élnek a nép ajakán; a gyűjtésnek tehát *egyetemesnek* kell lennie. — És mert a múlt igen keveset adott át a jelennek, nem szabad e példát követnünk, hanem rajta kell lennünk, hogy a folytonos jelen szüntelenül adja át a mije van, a jövőnek, ezért a gyűjtésnek *állandónak* kell lennie. Az egyetemes és állandó gyűjtésnek fontossága és kiható ereje igen sok ágú, de ez a ható erő csak akkor érvényesülhet, ha a gyűjtések *közre is bocsátatnak*, még pedig, a mit a múltból a mai jelen (írott maradványokban) áthozott, mentől gyorsabban, a mit ezután gyűjteni lehet, a gyűjtéssel párhuzamosan.

Egyetemesség, állandóság s a népzenei termékek közrebocsajtása, ezek ama vezérgondolatok, melyek közé az alábbiakban elmondandókat csoportosítani óhajtjuk.

I Miben volna biztosítéka a gyűjtés *egyetemes* voltának?

Gyűjtő munkára kellene felhívni az erdélyi részek egész társadalmát, különösen pedig az E. K. E. tagjait E végből első sorban is kívánatos volna, hogy általános *érdeklődés* keltessék fel ez ügy iránt mindenfelé s nyeresék meg az ügynek mind az, valakiben a néplélek ezen nyilatkozásai iránt kellő fogékonyság van. A munkából minden ember részt kérhet, abban talán mindenki részt vehet. E végből mindenek előtt szükséges volna egy *tájékoztató*; olyanforma, a milyennel a Magyar Nyelvőr — immár évtizedekkel ezelőtt a népköltési (népnyelvi) gyűjtést megindította. Ezen tájékoztatóban ki volna fejtendő — lehetőleg népiesen — a népdalok (zenei termékek) gyűjtésének fontossága, meg kellene benne magyarázni azt, mekkora kincs rejlik a népköltési termékekben, s mekkora értéket tulajdonítanak annak azok, kik azt gyűjtik s feldolgozzák; ki kellene fejteni azt, hogy mennyi gyönyörűség fog azokból visszaháramlani a mi jó népeinkre . . . Utasítást kellene adni a gyűjtés módjára nézve; mit érdemes gyűjteni?, hol és mikor kell gyűjteni, milyen módon kell gyűjteni?; részletes útbaigazítást kellene adni a gyűjtés technikájára nézve s meg kellene magyarázni azt, hogyan kellene a gyűjtött anyagot — ha a legdúrványosabbban is — elrendezni s hova kell azt beszolgáltatni. — És mert az igazi lelkesedésben — lelkesítő, az őszinte meggyőződésben — meggyőző erő van: ezekkel az eszközökkel is oda kellene benne hatni, hogy mindazok, kik a néphagyományok letéteményeseiül érzik magukat: maguk keressék fel azokat, kik e hagyományokat átveszik, s viszont — kik ilyes hagyományok átvételére képesek: ne resteljék a fáradságot, melylyel a hagyományok ezen átvétele vagy a hol kell: felkeresése, kikutatása netán járni fog. Ezen tájékoztatót mentül több példányban terjeszteni kellene, hogy még a legelrejteibb falucskában is lenn: legalább *egy* ember, ki e szép feladat végrehajtásában magát bizományosul tekintené . . .

Alig hihetjük, hogy meg ne mozdulna ezek nyomán legalább egy néhány töredéke a mi társadalmunknak. Mert nekünk úgy tetszik, hogy már magának a *gyűjtés* tényének jó eredményei is csakhamar szembe-tűnően jelentkeznének. A gyűjtők — a társadalom

intelligensebb elemei — maguk köré gyűjtenék azokat, kik önkényt felajánlják a megőrzött hagyományokat. Ki vonná kétségbe, hogy a multakhoz való ezen önkéntes visszafordulás már magában véve is üdvös ne lenne? Nem igaza volt-e Kőlcseynek, ki irodalmunkban először adott kifejezést annak, hogy a művészi eredeti szikráit a köznépi dalokban kell nyomozni: midőn azt mondja egy helyütt, hogy »... minden dal, régi hősről énekelve, egy-egy lépcső a jelenkorban magasabbra emelkedhetni« —? S ha a művelt társadalom egész egyetemében nem mozdul is meg, ha — a kire leginkább lehetne számítani — a nép papjai és tanítói a mindennapi élet gondjai között egyetemlegesen ez ügyet nem tehetnék is magukévá, ha a művelt osztály férfiai nagy általánosságban nem találnák érdemesnek e kicsinyszerűnek látszó munkát a fáradságra, ha ugyanezen osztály asszonyai és leányai nem tanulnák meg zongorájukon a pórleány dalait s nem vetnék parirosra azokat: lehetetlennek tartjuk, hogy egy-két lelkes honfiú, vagy honleány búzgósága által legalább annyi ki ne derüljön, hogy hol van a legvirágzóbb mező, hol van még is egy-két szorgos kezű arató: és ez már — a mai dermedten közönyös napokban — impulzusnak elég, ezek nyomán a kisebb méretű gyűjtés a sikernek legalább biztos reményével *megindulhat*.

II. A népies zenei termékek gyűjtéséhez az *állandóságnak* abban volna meg a biztosítéka, ha az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület néprajzi bizottsága kebelében és hivatalos értesítőjének szerkesztőségével kapcsolatosan egy állandó, központi népdalgyűjtő bizottságot alakítana, melynek feladata és munkaköre a következőkben volna körvonalozható:

a) Ez tartaná éberben általában a népdalok (népzenei termékek) gyűjtése iránt az érdeklődést s a gyűjtési kedvet.

b) Ez kezelné az összegyűjtött, vagy — feltehetőleg — folyton gyűlő anyagot.

c) Atvizsgálná a beküldött gyűjtéseket; az adalékokat — a hol kell — kiigazítaná; véleményt mondana a közölhetőséget illetőleg, főképp abból a szempontból, hogy vajjon nem jelent-e meg valamely darab olyan gyűjteményekben, melyek közkezen forognak, általában érdemes-e a közlésre; ez végezné a fajok és variánsok szerint való összeállítás rendező munkáját, sajtó alá rendezné, közzé tenné az anyagot s a honnan külső gyűjtők által arra impulzust nyer, vagy a hol a begyűlt anyagból következtetve jónak látja, maga is gyűjtő útra megy, ilyen alkalmakkor esetleg ellenőrizvén, vagy hitelesítvén a begyűlt anyag kiválóbbjait, fontosabbjait. A központokban levő (magán és köz) könyvtárak felkutatása szintén ennek feladata volna; a távolabbi vidékieké azon esetben, ha az illető helyen alkalmas egyén nincs.

d) Általában élőkapocs volna a gyűjtők között s velük és mindazokkal, kik e dologban bármi tekintetben érdekelve vannak, az összeköttetést létrehozni és fenntartani.

Hogy pedig ebbeli igen sok körültekintéssel járó nagy feladata meg legyen könnyítve, óhajtandó volna egy gyűjteményes *szakkönyvtár* megalkotásához hozzá fogni s elkészíteni ennek alapján a *népdalok dallamainak repertoriumát*. Ezt illetőleg valószínűleg a kiadók is szíves készséggel ajánlanák fel kiadványaikat, mert a repertorium a mily nélkülözhetetlen a gyűjtők kezében, ép oly alkalmas az eddigi kiadványok propagálására is. A repertorium szerkesztésének egy igen czélszerű, egészen új módszerét már régen megbeszéljük az E. K. E. néprajzi bizottságának előadójával, a ki az ethnikus tanulmányok ez irányában is kezdeményező tevékenységet fejtett ki, a kinek az »Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn« című saját folyóirata I. évfolyamában (1887) megjelent *enemű közleményei* mintaserűnek tekinthetők.

III. A gyűjtés eredményének közzététele a harmadik, a miről még egy-két szót óhajtok szólani.

A közzétételehez szükséges legelső feltételül az tekinthető, hogy az E. K. E. értesítője rendszeresen közöljön népzenei termékeket. Az ezeknek közzétételehez szükséges technikai berendezés talán nem utóközik elháríthatatlan akadályokba.

A közzéteendő anyagot illetőleg leglényegesebb szempont lenne az, hogy a népi zene termékei abban az alakjukban bocsáttassanak közre, a mint azok a hagyományban fenn maradtak; tehát a dallamokkal együtt közlendők a szövegek is, ott a hol a dalok bizonyos cselekmények kísérői (misztériumok, játékok, szokások stb.) ott a cselekmények leírása is csatolandó; az egyszólamú dalok egy szólamúlag, a több szólamúban énekeltek (népies kánonok stb) több szólamúban, a hangszeres zene termékei arra a hánzzerre átirva teendők közzé, a melyen előadatnak. Ezeknek a közleményeknek első sorban *forrásmunkáknak* kellvén lenniök, az átdolgozás nem csak hogy felesleges volna, mert úgyszólván megelőzné a gyűjtés egyik távolabbi célját, de az átdolgozással veszítene a feljegyzett termékek az ő eredetiségéből, hogy úgy mondjuk hűségéből is, mi pedig a népköltési gyűjteménynek első sajátossága, s hitelességének is úgyszólván egyetlen biztosítéka. Arról alig kell hosszasan beszélni, hogy az átdolgozások tetemesen megdrágítanak a közzétételt s lekötnek azokat az erőket, melyeknek a legfontosabb munka, t. i. a gyűjtés és rendezés körül kell tömörülniök.

Legczélszerűbb volna — a mi már a gyűjtések közzétételenek módját és sorrendjét illeti, évenként más-más kategóriába tartozó népzenei termékekre fordítani a főfigyelmet, hogy így egy-egy év leteltével jegyzetek, magyarázatok, népszerű és tudományos fejtegetések zárják be az egy-egy év alatt megjelent ciklusokat...

A gyűjtés módjára nézve, mint már említettük, részletes és tüzetes, gyakorlati és népszerű utasítás szerkesztendő és a legtagabb körökben terjesztendő. Közlelebről talán lesz alkalmam előterjeszteni az utasításra vonatkozó javaslatomat. Most csak még arról akarok megemlékezni, hogy a népzenei felvételeknek a technikai tudomány nyújtotta egy új eszközével, a fonográfal, Vikár Béla rendkívül becses eredményeket ért el. Biztos kilátás van arra, hogy Vikár Béla még e tavasz folyamában Kolozsvárt bemutatja az eredményeket és ez alkalmalal bizonyára igen tanulságosan fog értekezni népköltési gyűjtése módjáról.

A hang, melyet valamely tárgy ad, minden más érzékeltetésnél biztosabban elárulja a tárgy igazi belső mivoltát. Így a néplelek legjellemzőbb nyilatkozata a népzene. Ismerjük meg ezt, mert ebben megismerjük népünket, és ápoljuk, mert ezzel kultiváljuk a nemzeti eszményt.

Rumén ethnologiai feladatok.

Irta: Herrmann Antal dr.*)

A helyes politika alapja és gyökere az ethnographia. Az államférfiú okvetlenül rászorul az ethnographusra, de nem viszont. A népsz nem tekintheti azt, hogy mit csinál az ő eredményeivel a politikus. A tudománynak tisztán az igazságot kell keresnie. De nem szabad elbizakodnia abban, hogy megtalálta, vagy megtalálnak véli. Sajátságos jelenség az, hogy e keresésnek

*) A kolozsvári egyetemen 1898. január hó 31-én tartott próbaelőadásából.

a rumének ethnológiájára nézve igen gyakran úgyszólván a kutatók nemzetisége szerint más-más az eredmény. Mintha itt felek állának egymással szemben és mindkét fél azt az igazságot keresné, melynek consequentiái ő reá nézve kívánatosak.

A néprajz azonban nem emancipálhatja magát teljesen a népszerűségi tekintetek alól. Annál kevésbé, mert mint aránylag új disciplinának, propagandát kell csinálnia önmaga mellett, közéleti fontosságára is hivatkozva. És épen a rumén ethnológiának igen jelentősek a praktikus consequentiái.

A rumén nemzetnél is elérkezett az az idő, hogy az ösztönszerű, öntudatlan, természetes fejlődést a tudatos, czélos, rendszeres fejlesztésnek kell felváltania. Azon ideál, mely felé egy népet szervesen tökéletesíteni, vezetni lehet, megvan s él a nép lelkében, mint a fa eszménye a magban. Ez ideál körvonalaival konstruálhatók az ősi hagyományok és intézmények maradványai-ból. A jövő programja a múlt revelációján alapszik. Ha tudni akarjuk, hová menjünk, mely czél felé haladjunk biztosan: tudnunk kell, honnan jöttünk.

A sok ősi erényvel és faji kiváltsággal megáldott rumén nép kulturái és társadalmi evolúciójának, önrendelkezésének Heraklesi választóútjához érkezett. Ha felismeri haladásának természetjelölte, predesztinált irányát: biztosan erőteljes virulásnak, fényes jövőnek fog lendülni. Ha azonban hiú ábrándokat kergetve, félreértve a múltak tanulságait, alútra téved: annak a veszélynek teheti ki magát, hogy korai hanyatlás akasztja meg a sokat ígérő fellendülést. Ez nem politika, hanem a népek élettörvényeinek egyszerű alkalmazása.

A nemzeti lét vagy nemlét kérdése ez. Feleletet mindenekelőtt a minden oldalú népvizsgálattól várhatni.

Ha meg akarjuk határozni, mit kell tenni a jövőnek, előbb számba kell venni azt, hogy mit tettek már eddig.

Noha már jó ideje, hogy belátták nálunk az ügy közéleti fontosságát, a köz részéről eddig kevés történet annak tudományos tisztázása érdekében. A magyar sajtó általában meglehetősen indolens nemzetiségeink kulturélete, ethnikuma iránt. A magyar tudományos akadémia kiadta Hunfalvy Pál művét, az oláhok történetét. A Kisfaludy-társaság több ízben hathatósan támogatja a hazai oláh népköltészet tanulmányozását és ismertetését. Magam is részesültem ebbeli pártolásában, néprajzi munkálkodásom elején. A néprajzi társaság eredeti conceptiójában benn volt a hazai népfajok rendszeres tanulmányozása. Két tudomány egyetemünkön, a tárgy fontosságánál fogva, rendes tanszéke van a rumén philológiának. A rumén philologia pedig kiválszóan néprajzi színezetű; s ezért tárgyunkra nézve rendkívül fontos az, hogyan áll ez az ügy egyetemünkön. Több tekintet azt kívánná, hogy a magyar egyetemek legyenek a román tanulmányok legelső rendű forumai. S ezzel szemben a fővárosi egyetemen hosszú éveken keresztül egy tudományos módszer nélkül szűkölködő ósdi ember képviselte e szakot. Még jó, hogy egyáltalán nem nevelt szellemének tanítványokat.

Sokkal kedvezőbbben áll a dolog a kolozsvári tudomány egyetemen. Itt egy tudós, de a tudományt nem mindig tudományos tendenciából mivelő férfiú megürült helyét elfoglalta egy kiváló, lelkes szakember, a ki a rumén ethnologia minden ágában irányjelző nevezetes munkásságot fejtett ki. Minden művében kellő érvényre jött az ethnikum; ő a rumén néprajznak hazánkban legavatottabb mivelője; folyóirataiban, az Ungariában, és Magyar-Román Szemlében előtérbe lép az igen becses néprajzi elem.

Ezeken kívül még többen foglalkoztak a rumén ethnológiával. S a mint az oláh irodalom és nyelv kultúrája általában hazánkból, az erdélyi fejedelmi udvarból indult ki, úgy a rumén ethnológiának is magyar tudósok voltak legavatottabb kultiválói; a többek közt

Hunvalvy és Réthy az oláhok eredete és történelme, Jancsó az uralkodó eszmék fejlődése, Mailand a folklore terén tűntek ki úttörő, alapvető, vagy más tekintetben érdemes munkássággal. De nem hagyhatom megemlítetlenül, hogy e jeleseink többnyire könyvből tanultak ruménul, s hogy általában nem hatolhattak a néplélek azon intimségeibe, melyeket csak a vérazonosság érez, a rokonlélek sejt.

Rumén ajku honfitársaink is foglalkoztak véreik néprajzával. De jobbára gyűjtésre szorított munkálkodásuk nagy része nem ment a czélzatosságtól és nem mutat elegendő kritikára. Sajnos, nem buzgólkodnak elég komolyan, alaposan és eredményesen saját népok tanulmányozásában.

Nagyon kívánatos volna, hogy ruménjeink minél többen, minél tudományosabban és behatóbban foglalkozzanak népok nyelvének és történelmének, életének és hagyományainak tanulmányozásával. Különösen a rumén közmívelődési egyesület lehetne többet. Ez irányban különben közelebről lendület várható; a társaság folyóirata immár több tekintettel van a néprajzra, sőt meg van még egy erdélyi rumén néprajzi múzeumnak is -- a terve.

Romániában elég serény a néprajzi munkálkodás. A rumén lapok és folyóiratok gyakran adnak néprajzi érdekű közleményeket. Sőt van egy ügyesen szerkesztett, sok becses adatot közlő, de kis terjedelmű külön folyóirat a rumén folklore számára, a Folticeniben kiadott *Sezetâre*. A bukaresti akadémia sűrűn tűz ki nagy pályadíjakat néprajzi tárgyakra. A rendkívül szép és gazdag rumén népköltés köréből való gyűjtemények igen számosak; de néhánynak genuin voltához, a Carmen Sylváéhoz is, igen sok szó fér. Értékesek a mesék és hiedelmek gyűjtései, melyek részben már kritikát és összehasonlító apparatust mutatnak. Nagybecsűek a szokások nagyszabású gyűjteményei.

A történetírás eddig többnyire egyoldalúan, a római continuitás elvét uralta. A nyelvészet nem igen szeretett a nyelvjárások subtilitásaiba bocsátkozni; ennek eredményeitől joggal féltette a dacziai származás elmeletét. Néhány elfogulatlan gondolkozású román származású nyelvbuvár külföldön volt kénytelen hirdetni az uralkodó áramlattal ellenkező tanokat. Egy fiatal német tudós, Weigand Gusztáv barátom majdnem kimerítő személyes empirikus inductio alapján megteremtette a rumén dialektológiát s ezzel új, biztos alapokat nyújtott a rumén ethnológiának is. A vezetése alatt a lipcsei egyetem mellett fennálló, mintaszerű szervezetű és nekünk is példát mutató rumén szeminarium az oláh néprajznak valóságos akadémiaja. Más külföldi tudósoknak a rumén ethnologia terén kifejtett, részben jelentős, működésével ez alkalommal nem foglalkozhatom.

Midőn így nagy vonásokban megemlékeztünk arról, mi történt eddig a rumén ethnologia terén, azt is érintettük, a mi nem, vagy nem helyesen történt. E negatívok jelzik lényegileg a jövő feladatait is. Ezeket igen röviden össze akarjuk foglalni és positive is meghatározni. E feladatok természetesen a független Románia rumén nemzetére háramlanak. Azonban egyáltalán nem tekinthetők illetéktelen beavatkozásnak, hogy ha a hazánkbeli ruménség néprajzával is olyan kimerítően és tárgyilagosan foglalkoznának, hogy nekünk csak az ellenőrzés és a nyert eredményeknek a magunk tudományos céljaira való értékesítése maradna teendőnkül.

A rumének tágabb értelemben vett ethnologiaja terén eddig egyoldalúan, sőt majdnem kizárólagosan a történelemmel, nyelvészettel és folklore-ral, t. i. a szó-, hit- és cselekvésbeli, hát inkább szellemi hagyományokkal, a tárgynak philologiai részével foglalkoztak. Majdnem teljesen parlagon hever a tágabb értelmű tárgyi ethnographia térs és igen termékeny mezeje, inkább természettudományi oldala. Csak jelezni akarjuk, hogy aránylag kevés rendszeres kutatást végeztek még a rumén

praeistoria terén; hogy csak igen szórványosan vizsgálták eddig a rumén nép testi mivoltát, anthropologiai típusát és habitusát; hogy alig tanulmányozták még a telepedés, gazdasági élet, építkezés, berendezés, eszközök, ruházat, díszítés stb. formáit és vonatkozásait; hogy a demographiai viszonyok felvétele és megismerése is még fogyatékos. Mindezeket ép úgy, mint a népnelv és folklóre jelenségeit s az institutiokat feltétlenül tárgyilagosan és lehető teljes inductio alapján modern kritikával, összehasonlító apparatussal, tudományos módszerrel kell összeszedni és vizsgálni. A különböző néptani disciplinák egymást kiegészítő és felderítő világánál sok homály, kétely, elfogultság el fog tűnni; tágul a látókör, emelkednek a szempontok, realisabbak, becsebbek lesznek az eredmények.

A hagyományok megmentése és megőrzése nemcsak rendkívül fontos, hanem a civilizáció mindent nivelláló hatását tekintve, halaszthatatlanul sürgős feladat is.

Ez alkalommal csak arra kívántam rámutatni, hogy ennek érdekében mit kell tenni. Hogy miképpen kell tenni, az erről való elmélkedés kívül esnék mostani conceptusomon; de pár szóval jelezni akarom ezt is.

A romániai kormány, a sajtó és társadalom leghatósabb támogatásával a bukarescsi akadémia álljon össze a két egyetemmel, a jeles erővel rendelkező régészeti muzeummal, a rumén földrajzi társasággal, a statisztikai hivattal, s minden arra alkalmas egyesülettel és hatósággal, belevonván az u. n. román ligát is, mely ez úton igazán nagy szolgálatokat tehetne a rumén nemzeti eszmének, a nemzeti lét biztosításának.

Készítsenek tervezetet az ország egészen rendszeres kataszterszerű néprajzi felvételére és törekedjenek e tervet minél előbb és minél teljesebben megvalósítani. E célra adjanak ki egy nagyobb szabású tudományos ethnologiai folyóiratot, melyre nézve némi módosítással jó mintául szolgálhatna a bolgár kormány által kiadott »Szbornik« időszi nagy munka Rumén néprajzi muzeum és társaság alapítása is időszerű volna már. A magyarországi ruménekre nézve mind e feladatokat az erdélyi rumén közművelődési egyesület teljesíthetné szervezetével, szellemi és anyagi eszközeivel és havi folyóiratával.

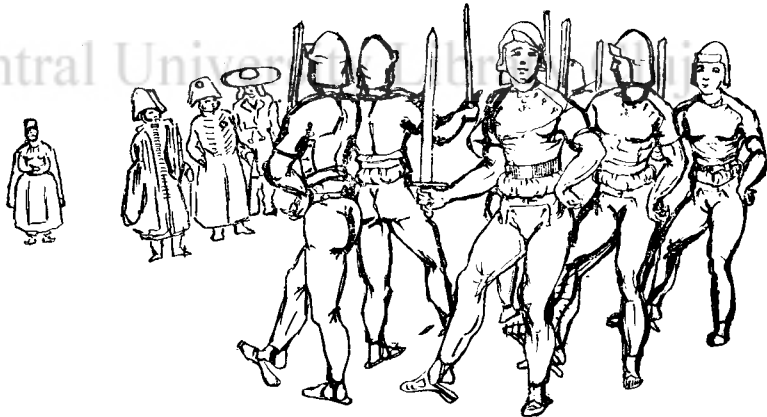
Hogy e nagyarányú munkálkodás nagy értékű eredményei haladéktalanul feltáruljanak a nyugati szakkörök előtt és az általános tudomány közkincsévé váljanak, nagyon kívánatos volna, hogy valamely világirodalmi nyelven, leghelyesebben németül szerkesztett időszi értesítő közvetítse azokat a külfölddel. A román király és királyné ő Felseégeik, kik megteremtették a modern Romániát kulturájával együtt, kik a legmelegbben érdeklődnek a rumén nép minden életjelensége iránt, régóta intenzívebb érdeklődéssel vannak német nyelvű ethnologiai folyóiratom iránt, melynek az a célja, hogy hazánkban és a vele néprajzi vonatkozásokban levő országoknak, tehát főképp Romániának is, néprajzi viszonyait és irodalmát tárgyilagosan ismertesse a külföldi szakkörök előtt. Ő Felseégeik alapos reményt nyújtottak, hogy a rumén akadémiaival együtt támogatni fogják a rumén néprajz ismertetésére irányult törekvéseimet.

NÉPRAJZI TARKASÁGOK.

Erdélyi szászok kardostánca.

Néhai nagyatyám, id. Bethlen Ferencz gróf gyűjteményében egy eredeti tollrajzot találtam, mely kardostánczolóok csoportját mutatja ezzel az aláírással: Schwerttanz der sachsen in Sibenbürgen bei der Installation des grafen (comitis nationis sax); a rajzban és írásban az ő kezét ismertem fel. Az ábra erdélyi szokás- és viselet-történeti szempontból érdekes; igéretem szerint átengedem az *Erdély Népei* számára. Előbb azonban másolás végett elküldöttem a nagyszombeni Brukenthal-múzeumnak, a honnan arról értesítettek, hogy ezt az érdekes ábrázolást még nem ismerik.

Ezt a tánczot rendszerint a szászok grófjának (comes) beiktatása ünnepén tánczolta 12 nagyszombeni szűcs; egy tizenharmadiknak kard helyett bohóczcsapója volt, ez nem vett tevékeny részt a tánczban, feladata a nézők mulattatása volt. A tánczoknak 21 figurája volt, ezek közül a hetedik ötször ismétlődött. A 15-ikben 11 tánczos a mókás alak (mihók) hátán összetette kardját, a 12-ik, az előtánczos az ösz-

A SZÁSZOK KARDOS TÁNCZA.

szett kardokra ugrott és az ünnepre vonatkozó beszédet tartott. A táncz nótája igen egyszerű, $\frac{3}{4}$ ütemű; beleszengnek azonban a 13 tánczos lábához erősített csengők. A tánczolóok viseletét az ábra mutatja, a viseletre részleteire nézve az adatok kissé eltérők. E táncz részletes leírása megvan a nagycsúri egyházi levéltárban, a honnan azt Teutsch Frigyes az erdélyi honismertető egyesület havi értesítőjében közölte (Korrespondenz Blatt, 1896. Nr. 10.) Ez értesítő egy régebbi folyamában is van közlemény ez érdekes régi népszokásról.

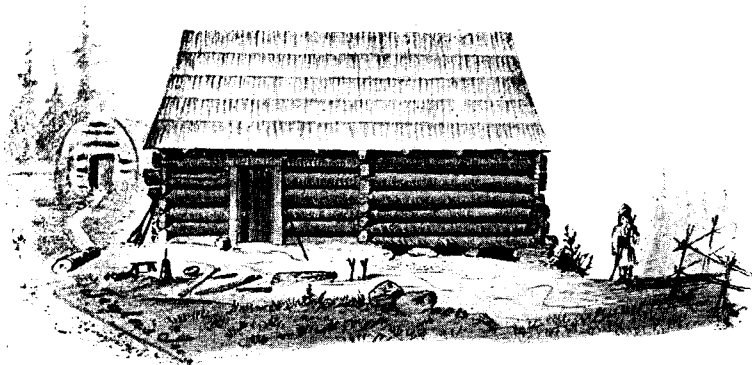
Bethlen András gróf.

Oláhok a szászsebesi havason.

Jártamban-keltemben mindenütt megfigyelem a népeletet. Feljegyzéseimet és vázlataimat szívesen bocsátom rendelkezésére a kedves E. K. E-nek, melynek új mellékletét, az *Erdély Népei*-t örömmel üdvözölöm.

Egyik képem egy favágó kunyhóját ábrázolja, mely karám a szászsebesi havasok Dosu Dobri nevű hegyének délkeleti oldalán állott. Az ily karámok csak rövid időre szánvák és épen azért csak össze vannak tartó tartó gerenda alatt egy második gerenda is van elhelyezve, melyről a háztartásban nélkülözhetetlen üst-horog carligu (kerlig) csüng alá. Ha az idő

derült, a fa-
vágók künn
a szabad ég
alatt főzik
meg egy-
szerű elede-
lüköt, de ha
esős és sze-
les napok
járnak, ak-
kor konyhá-
jukkal a ka-
rámba vo-
nulnak és
használatba
veszik a
Carlígut.

JUHÁSZ-KUNYHÓ.

A Maros és Olt regéje.

A víz tisztelete minden ősnépnél előfordul. A mi népszokásainkban, néphiedelmeinkben is számos nyoma van. Hogy nagyobb, jelentékenyebb folyókat isteneknek, vagy isteni származásúaknak tart a néphit, gyakori eset.

FAVÁGÓ-KUNYHÓJA.

ÜSTHOROG.

Az üst-horog nem hiányzik a havasi juhászok kunyhóiból sem. Meglátogattam a szászsebesi havasok számos juhász-kunyhóját és az üst-horgot mindenütt ott találtam. *Hidvéghy* Károly szászsebesi m. kir. főerdész kalauzolása mellett a havas egyik tekintélyesebb juhosgazdájához Strajár (Strezsár) Alexihez is betértem. Az ő kunyhójáról vettem fel a rajzot. A juhász kunyhók csaknem mind ezzel a berendezéssel építvék. A kunyhó két részből áll: egyik, a melybe belépünk, konyhául és lakószobául szolgál; a másik a kamara. Ablaka egyiknek sincs, de a falak gerendái között arasznyi széles hézagok tátonganak és azon át bőven aramlik a világosság és a levegő a kunyhó belsejébe. Sőt a kéményt is ezen hézagok helyettesítik. A konyha közepén ott csüng az üst-horog, melyre szives házigazdánk az üstöt azonnal felakasztotta s vendégszeretete jeléül nagyszerű bálmost főzött. A fal mellett durván faragott lóczákon több pásztor és pár nő is beszélgetve töltötte az időt. A konyha hátsó felé: az emeletes hálóhely, a kettős prics, foglalta el. A téres kamarában a sajt és túró készítéséhez szükséges edények és eszközök és a tejes dézsák állanak. A túrókészítésnél használt eszközök között feltűnt egy fából készített fűrészszerű tárgy, melylyel a sajtot morzsolják. Ennek román neve *crestau*, az az rovátkos. (c.) A berendezési tárgyak és eszközök között igen sok van rovással, faragással vagy beégetéssel díszítve. A fából faragott poharak, ivóedények, (d. e.) rendszeren nagyon díszesek, úgyszintén egy-egy juhászbót is elvan öntve díszítéssel. A Dusilla havason egy stinában (juhász-kunyhó) fából faragott csinos gyertyatartót (f.) és magyarótörőt is láttam (g.), úgyszintén egy rövid nyelű merítőt (h.).

Téglás István.

Megdagadván a folyók, átcaptak a gáton s elvitték a hirt Iszternek. Ez egyesült több vizek nemtőivel; kiszabadították a leányt, megölték Urpánt, lerombolták a folyók ellen emelt szirtet, s így lett neves két folyam, a Maros és Olt.

E regében az a bökkenő, hogy költői feldolgozás lévén, nem tudhatni, mit vett a költő a néptől s mi a saját invencziója. Vagy talán az egészet maga találta ki s e rege későbbi alakulásai ebből fejlődtek ki? Bajos megmondani.

A legközelebbi feljegyzést *Szentgyörgyi* Móricz tette. (*Nemzeti Társalkodó*, 1837, I.)

Tarkó tündére a gyergyói havason lakott két leányával, Marossal és Olttal. Boldogan élt volna, azonban két leánya örökösen versenget egymással. Egyszer búsan üldögelve

Tarkó rézvára erkélyén, gyermekei unszolására elmesélte, származásuk titkát.

A fővalónak egyszer eszébe jutott — mesélte az anya — hogy a tűz, víz, föld és levegő tündéreit szétválassza. Apátok vízi tündér, én a föld tündére lévén, ő messze délre került, egykor Fekete-tengernek fogják hívni. Akkor születetek ti ugyanegy

A mi vizeinkhez fűződő regékkel irodalmunk még kevésbé foglalkozott. Érdekesek Erdély két legnagyobb folyójáról, a Marosról és Oltról szóló regék.

Tudtommal először Aranyosrákosi *Székely* Sándor *A székelyek Erdélyben* című kis eposzában (a mely tudvalevőleg az 1822-iki *Hébében* jelent meg először) fordul elő epizód-alakjában. A pásztor képében megjelenő Haddúr meséli el Irnáknak és tartalma ez:

Iszter folyam leányán, Lissziliánon, erőszakot követvén el Urpán, dák isten, barlangba zárta. Ott szarvassá akarta változtatni, de a leány kérésére forrássá tette. Ez a barlangból két folyót bocsátott nyugotnak és keletnek, hogy értesítsék sorsáról atyját. Urpán, hogy szándékukat meg-hisúsítsa, sziklagátot emelt útjukba.

órában. Sokszor kértem Istent, hogy bár egyszer láthassam még apátokat. Ő tudja, miért, mindig megtagadta.

Olt és Maros rögtön készek voltak apjukat felkeresni. Édes anyjuk szi

BOTOK ÉS HÁZIESZKÖZÖK.

vesen engedte el, kijelentvén, hogy folyóvá változtatja őket, szívükre köt-
vén, hogy egyesüljenek, mert csak
gy fognak minden akadályt legyőz-
hetni. A két leány most sem tudott
megegyezni, mi legyen a két folyó
neve és külön-külön indultak útnak.

Olt gyorsan haladt, azonban Vörös-
toronyon túl bágyadtan folytatta
útját, a gyengeségtől már-már tóvá
vált, mikor találkozott egy más folyó-
val, melylyel nénje már egyesült.

Marost ugyanis előbb egy más fo-
lyó vette magába, aztán mind a ket-
ten ennél találtak menedéket. Maros
hivja Oltot is. Mit volt mit tennie?
Szegény Olt is oda csatlakozott. Csak-
hamar elértek atyjokhoz, a ki kebe-
lére fogadta őket.

Evvél a változással is úgy vagyunk,
hogy nem bírjuk megállapítani, mit
vett a közlő esetleg a néptől, mi a
a maga találmánya. *Orbán* Balázs (*A
székelyföld leírása* II. 97—99 l.) ezt
veszi át.

Kövári László (*Száz történelmi rege*.
Kolozsvár, 1857.) költői feldolgozás-
ban, Dózsa Dániel tollából közli a re-
gét *Tarkó* czímen. Az már nyilván-
való, hogy Dózsa a Szentgyörgyi regé-
jét használja, saját felfogásához képest
némileg átalakítva. Rövidség okáért
a 37, négy soros versekből álló köl-
temény tartalmát prózai kivonatban
adom.

Tarkó szirtfalán állott a vár, mely-
ben Tarkó tündérr királyné lakott. Hű
jegyese, a Feketetenger, minden éjjel
meglátogatta. Titkos úton, föld alatt
jött, nagy titokban. De neszét vette
Szent-Anna tava s fennhangon világgá
kürtölte. Tarkó álmatlan éjeken el-
sirdogált szegyenében. Kedvese azon-
ban vigasztalta és immár nagykorú
lévén, meg is kérte a szép Tarkó ke-
zét. Azután nagy lakodalmat csaptak
és boldogan éltek.

Ekkor az Örökvaló új rendet hozott
a mindenségbe. Tarkót itt hagyta a
bérczi tájon. Férjét a távol Pontus-
hoz telepítette. Alig ment el új he-
lyére Feketetenger, a szép Tarkót
iker gyermekkel áldá meg a szerelem
nemtője. Férje után azonban folyto-
nosan bánkódott. Felnővén a gyerme-
kek, firtatni kezdték anyjuk bánatá-
nak okát. Mikor mindent megtudtak,
elhatározták, hogy felkeresik apjukat.
Anyjuk nem ellenezte. Könnyek közt
búcsúzott el anyjuktól a két fiú, de
tele reménységgel. Olt ifju hévvel

tört bércezen völgyön át. Maros ke-
rülve, sík téren a biztos útát választá.
Az anyjok bús sejtéssel látta szétvál-
lásukat. Hasztalan kiáltotta utánok:
Egyesüljete! Nem lehetett őket egye-
síteni. Az anyának nem volt mit tennie.
Varázs-vesszejével rájuk sújtott. Két
folyó lett az ikrekből. Így indultak el
a nagy útra. Maros elgyengülve ért a
a bújosó Tiszáig. Kérte, hogy vigye
el apjához. Megígérte, hogy elviszi a
Dunáig, de már itt le kell mondania
nevéről. Maros sokáig haboz, végre
is engedni kénytelen. A Duna már
életét kívánta. Olt gyorsan haladt tova
egy szép rónaságon. De aztán óriás
hegylánczok állják útját. Évekig küz-
ködik. Végre Vöröstorony táján
útát tör. De összezúzott, elgyengült
testtel csak vánszorogva haladhatott
a rónán. Halálhörgést hallván a kö-
zelben, rá ismer bújosó bátyjára. Ő
maga is a nagy folyó árjai közt lelte
végnyugalmát.

Költői feldolgozás a *Bolintineanu*
Demeter oláh költő regéje is. Azt
mondják, hogy Erdélyben jártakor
hallotta. Itt sem tudhatni, mit hallott,
mit gondolt ki maga. Az ő regéje
(Mureşul şi Alut) hevenyészett fordí-
tásban így hangzik:

Adj egy szál virágot, adj koszorús fe-
[jedrűl!
Epekedő szívemnek lenne gyógyulása
Azt mondják, kedves lány, meggyógyulok
[szentül.
Rút dolog voln' elnézned, hogy válok
[halálra.

Hagyjsza Maros békében, doktor én nem
[vagyok;
Nem adok hajamból, virágot nem adok.
Szól és sötét éjszaka száll alá a völgyre,
Halmok mögé, zöld galyú fenyők közé
[tűnnek.
Sir ott Olt s szép szemének alá pergő
[könyje
Harmattá lesz levelén bólogató tűnek.

Szilfa alá fekszik le Olt, hogy ott meg-
[háljon,
Havasi virágokból veti puha ágját.
Szóla Maros: Nincs nálad szebb lány a
[világon.
Oh jóságos, ha csókokod tőlem nem saj-
[nálád!
Ha nyomban elaludnál s később ébredsz
[holnap
Megléhet, nő megléhet, hogy még meg-
[csókollak

Mindketten elpihennek, a lány virágágyon,
Terébélyes nyár alá, arrább a legényke.
Hallgatóznak, hogy melyik aludt el im-
[máron.
Mig az álom enyhadón ráborul szemére.
Majd a kedves, édes Olt fölkel szép csen-
[desen;
Hajnal ragyog útjára, a mint tova megyen.

A nap már Marosnak is szemét csókol-
[gatja,
Fölbred és kedvesét, kedvesét kiáltja.
Senki sem felel, csak az erdő jajos hangja,
Az ő szelid lelkének hallszik sóhajtása.

Befutja a síkságot; hogyha megtalálná!
Nagy fájdalma egyre nő, csak nő szünet
[nélkül.
A sors szegény legénynek nagy búját
[megszáná:

Bánatában vigaszúl, édes enyhítésül.
Nagy folyóvá mindkettőt azért változtotta.
Egymás mellett Maros, Olt futását foly-
[tatja.

És azóta egymást keresi, kutatja.
Amde soha, soha se, meg nem találja.

Egy más oláh feljegyzést *Moldován*
Sylvester *Tara nostra* című köny-
vében (Nagy-Szeben, 1894.) találunk.

Hajdan a Maros és Olt egy feje-
delem két fia volt. Bátrak és erősek,
mint a hegység fenyői. Apjuk harcza-
ment, mikor ők még bölcsőbeli gyer-
mekek voltak s nyom nélkül oda ve-
szett. Felnövekedvén a két fiú, elha-
tározták, hogy világgá mennek, meg-
keresik apjokat. Hasztalan igyekezett
anyjok lebeszélni őket. Azt a taná-
csot adta hát, hogy tartsanak össze
s ne váljanak el, mert így könnyebben
szembe szállhatnak a nehézségekkel. El-
indultak. De alig hagyták el a szülői
házat, a fürgébb Olt kiáltott testvére-
nek, a ki lassabban, meggondoltabban
haladt, hogy gyorsítsa menését. Maga
pedig tovább rohant a sziklák között.
Elváltak egymástól s el vannak válva
mind e mai napig. Anyjok látva a
dolgát a hegytetőről, megérintette
nyomukat a varázsvesszővel, melyet
egy kuruzsló bábától kapott. A két
fiú egy szempillantás alatt két folyóvá
változott. Kiapadhatatlan a vizök,
mintha a bánatos anya könnyei táp-
lálnák.

Ez látszik legnépiesebbnek, bár kissé
talán elnagyolt. Mintha rég hallott
regére emlékeznék a közlő, melynek
részletei elmosódtak lelkében.

Fel kellene kutatni ez érdekes rege
eredeti tiszta, népies forrását. S ügyet
kellene vetni, szorgos gondot fordítani
általában a vizeinkhez fűződő re-
gékre, minden hozzáadás vagy elve-
vés nélkül. Hadd ismerjük meg úgy,
a mint a nép lelkéből kibuzognak.
Van ezután sora a költői feldolgozás-
nak is.

Versényi György dr.

FOLYÓÍRATOK SZEMLÉJE.

*Archiv des Vereines für sieben-
bürgische landeskunde.* Új folyam
XXVIII. kötet, 1. füzet. Nagyszeben
1898. Az erdélyi szász honismertető
egyesület régóta behatóan foglal-
kozik az erdélyi népeknek, termé-

szetesen kivált a szászoknak, ethnographiájával is. A jelen füzetben *Scheiner* A. dr. ismerteti *Wsede* jelentését *Wenker* nagy művéről, a német birodalom nyelvi térképéről és fejtegetéseket fűz hozzá az erdélyi szász nyelvjárásokra vonatkozó vizsgálódásokat illetőleg. Cikkéhez egy nagyértékű térképet csatol, mely az erdélyi szászoknak a Rajna vidéken, Coblenz és Cöln tájékán feltételezett származási helyét tünteti fel. *Herbert* Henrik nagyszzebeni tanár folytatja a nagyszzebeni levéltárokból merített érdekes művelődés-történeti közleményeit és ez alkalommal a nagyszzebeni nyilvános életet ismerteti VI. Károly idejéből.

Armenia. Szerkeszti és kiadja *Szongott* Kristóf Szamosújvárt. XII. évfolyam. 1898 1—3 füzet. A szerkesztő folytatja nagymunkájú és nagybecsű összeállítását a magyar honi örmény családok geneológiáját, a melyben igen sok néprajzi adat van.

Erdélyi Múzeum. Az erdélyi múzeum-egylet bölcsélet-, nyelv- és történettudományi szakosztályának kiadványa. — Szerkeszti *Szádeczky* Lajos dr. titkár. Kolozsvárt. XV. kötet. 1898. 1—3. füzet, *Szádeczky* L. dr., a cserkeszekről I—III. közlemény. *Zichy* Jenő grófnak kaukázusi útjában kísérője beszámol itt nagyjában e nevezetes útjáról. Ez az értesítés annál értékesebb, mert *Zichy*-nek a kaukázusban szerzett gyűjteményeiről kiadott két nagy kötete nem ad számot magáról az útról. Érdekes az ábrás táblázat, kabara sirjelvények, családjegyek és lóbélyegek mutatóanyagaival. Az első füzetben még *Kropf* Lajos ismerteti a lipcei rumén seminariumot, melyről mi is részletesebben fogunk szólni. *Kanyaró* Ferencz a legrégebb magyar és szász kalendáriumról szól. A II. füzetben *Thury* József nagybecsű értekezést kezd meg a székelyek eredetéről s ezt a 3. füzetben folytatja. Az első közleményben különösen *Hunfalvy* Pállal vitatkozik s aztán öt történeti igazságot állít fel az erdélyi székelyekre nézve: 1. A székelyek hun eredete a közhiedelemből jutott a krónikákba. 2. A székelyek nem királyi telepítvényesek és nem határ-örök. 3. A székelyek épen olyan ősfoglalók Erdélyben, mint a magyarság Magyarországon. 4. A székelyek a tu-

lajdonképeni Magyarországból költöztek Erdélybe. 5. A székelyek a XII századnál sokkal előbb kerültek Erdélybe. — A második közlemény a székelyek lakóhelyeivel foglalkozik. Magyarország olyan vidékeiről, hol az oklevelek székely lakosságról beszélnek, vagy a hol székely nevű helységek vannak vagy voltak, 194 sajtáságos helynevet sorol fel olyant, milyenek Erdélyben a mai székelyföldön is vannak. A harmadik közlemény arra a kérdésre fog felelni, miféle eredetű nép volt az a székelység, mely a magunk bejövetele előtt s részben még később is Magyarországnak dunántúli és tiszántúli részeiben lakott? A II. füzetben Sz. L. rövid nekrológot ír *Finály* H.-ről.

Ethnographia. A magyar néprajz társaság és a M. Nemzeti Múzeum értesítője. Szerkesztik *Munkácsi* Bernát dr. és *Sebestyén* Gyula dr., Budapest, IX. évfolyam, 1898. 1. füzet. *Balásy* Dénes *Udvarhelymegyei népmondák.* (Ördög-árok. A menydörgés, vihar keletkezése. Álom-pör. A lóp-tündére. Cz-bre vajda. Koncz király. A kígyó szerencse a háznál.) — Az E. K. E. néprajzi bizottságának megalakulásáról és működési programjáról ekép nyilatkozik az *Ethnographia*: »Mi a magunk részéről szintén nagy elismeréssel tartozunk az értekezletnek, mert a munka megosztás bölcs elve ez úton sokkal több erőt fog azon a téren foglalkoztatni, a melynek művelésében jóval szerényebb számmal vagyunk képviselve, mint a mennyi ezt a nagyjelentőségű tudományosságot a szomszéd művelt nemzetek példadása után valóban megilletné.«

Archeologiai Értesítő. A M. Tud. Akadémia archeologiai bizottságának és az országos régészeti és embertani társulatnak közlönye. Szerkeszti *Hampel* József. Új folyam. XVIII. kötet, 1. szám. 1898. *Téglás* Gábor folytatja nagyjelentőségű ókori topographiai tanulmányait, a lederatibiscumi hadi útról értekezvén, mely részben Erdélyt is érdekli. *Orosz* Endre ír a vicekúti őstelepről Szék határán és a Costa gyerli őstelepről Szamosújvár határán. X. röviden ismerteti az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület 9. évkönyvét. Egy hetedfélsoros nekrológ emlékezik meg *Finály* Henrik haláláról.

BIZOTTSÁGI ÜGYEK.

Erdély népei.

Az *Erdély* legelső számában főfeladatai közé tűzte: «ismerettni azt, a mi a legérdekesebb és a mi a földet hazává teszi, az élő népet testi-lelki állapotában.» S a folyóirat azóta folyton miveli országrészünk néprajzát, de szerény rovatban, inkább csak esetlegesen. Most azonban elérkezett az ideje annak, hogy rendszeresen, behatóan és tüzetesen foglalkozzunk Erdély népével. Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület meg akarja alkotni Erdély néprajzát; néprajzi bizottságot és osztályt alakít kebelében. Kezdeményezésére a néprajznak immár magántanára van a kolozsvári egyetemen, a ki már megkezdte rendszeres előadásait Erdély népeinek ethnographiájáról. És az E. K. E. hivatalos értesítőjének rendszeres inellékleteként *Erdély Népei* czímmel ime külön folyóiratot szentel az erdélyi néprajz ügyének.

Az *Erdély Népei* keletkezésének története s az *Erdély*-hez való viszonya más helyen van ismertetve. Itt feladatát akarjuk egészen röviden jelezni. E folyóirat első sorban kezdeményezni, szervezni, vezetni és értékesíteni akarja Erdélyben a néprajzi munkálkodást. Célja: a legtágabb körök figyelmét felhívni a néprajz fölötté érdekes és fontos voltára, országrészünknek néprajzi kincsekben való roppant gazdagságára, a néprajzzal való foglalkozásraserkenteni, a gyűjtésre és feldolgozásra általános és részletes utasításokat adni; ezzel előkészíteni Erdélynek nemcsak népszerű, de tudományos néprajzát is; organuma lenni az erdélyi néprajzi múzeum megalkotásának. Szóval az ethnographiának inkább didaktikájával akar foglalkozni e szakmának munkásokat nevelni és iskolát alapítani. E mellett éber figyelemmel akarja kísérni és rendszeresen, lehetőleg bírálva regisztrálni az

irodalom, a köz- és társadalmi élet minden mozzanatát, mely Erdély néprajzát illeti. Másodszorban pedig, mintegy mutatványúl és például fontosabb és érdekesebb adatokat és anyagot, úgyszintén dolgozatokat és tanulmányokat is fog közölni Erdély néprajza köréből.

Folyóiratunk nem akarja Erdélyben feleslegessé tenni a Magyar Néprajzi Társaság nagybecsű, magas tudományos színvonalú hivatalos értesítőjét, az *Ethnographiát*. — Inkább kiegészíteni kívánja azt Erdélyre nézve. És hisszük, hogy a Magyar Néprajzi Társaságnak új tagokat is szerzünk, olvasóinkban felkeltvén a néprajz iránti érdeket.

Reméljük, hogy új folyóiratunk nemcsak a néprajzi és népvizsgálat ügyét fogja Erdélyben fellendíteni, hanem hogy az az új áldozat és gondos munka, a mire az *Erdély Népei* kiadásával az E. K. E. rászánta magát, még szorosabban fogja hozzá fűzni régi hiveit, s újakat is fog szerezni.

Kérjük olvasóinkat, szíveskedjenek az *Erdély* ez új mellékletét is azzal a hazafias önzetlen buzgósággal támogatni, melylyel hét éve óta a honismeret legelsőrangú tényezőjévé tették a főlapot, az *Erdélyt*.

A néprajzi bizottság gyűlése.

Az E. K. E. néprajzi bizottsága február hó 1-én tartotta meg ez évi első ülését, melyen Márki Sándor dr. elnöklete mellett részt vettek: Szádeczky Lajos dr., Versényi György dr., Gámán József dr., Kovács Géza, Radnóti Dezső központi főtítkárs és Herrmann Antal dr. bizottsági előadó,

Az elnöklő előterjeszti a bizottsági elnök Kuun Géza gróf levelét, melyben üdvözlö az E. K. E. néprajzi osztályát abból az alkalomból, hogy az E. K. E. folyóiratának néprajzi rovata az új évfolyamban önállósodik. A nagynevű tudós nyomósan rámutat a néprajzi tanulmányok fontosságára és sürgősségére, kivált az erdélyi részekben is. A bizottság köszönettel

veszi nagyérdemű elnökének e programmszerű kijelentéseit, és elhatározza, hogy a levél az új néprajzi melléklet élén jelenjék meg.

Herrmann Antal dr. előadó előterjeszti a bizottság munkaprogramjának tervezetét. (Azt külön közöljük e füzet 2—3 lapjain. Szerk.) — A bizottság tagjai helyeslik e munkaprogram tervezetét, s az elnök ki mondja annak elfogadását.

Az előadó ezután részletesebb előterjesztést tesz azon az alakuló ülés által elfogadott és a központi vezetőség által jóváhagyott indítványa tárgyában, hogy tekintettel a néprajz ügyének úgy az egyesületben, mint azon kívül az újabb időben való örvendetes térfoglalására, az *Erdély* néprajzi rovata kibővüljön és typographiai beosztás tekintetében némileg önállósodjék. A bizottság az *Erdély* szerkesztőjével egyetértve abban állapodik meg, hogy az egységes felelős szerkesztésnek és adminisztrációnak legkisebb csonkítása nélkül az *Erdély* nek *Erdély Népei* címmel külön rendes néprajzi melléklete legyen, mely az E. K. E. néprajzi bizottságának és osztályának a hivatalos értesítője, s melynek a megszerkesztéséről a néprajzi bizottság előadója tartozik gondoskodni. Az értesítő első száma az *Erdély* idei első hármasszámában legközelebből meg fog jelenni. Majd ha a bizottság már tényleges konkrét eredményeket tud felmutatni a hazai néprajz művelése terén, akkor kérvényt fog intézni a Magyar Tudományos Akadémiához, a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, a M. Nemzeti Múzeumhoz stb., hogy az egyesületnek hézagpótló, sőt a rendszeres néprajzi felvételeket kezdeményező tudományos munkálkodását anyagilag is támogassák.

A tárgysorozat befejeztével az elnök kiemeli az ülés határozatainak az erdélyi néprajzra nézve kiváló fontosságát, különös örömmel üdvözlö a bizottsági előadót, mint a kolozsvári új egyetemen az ethnographia magántanárát. Kipróbált buzgóságától, elismert tudományos munkásságától méltán várható, hogy hatalmasan fel lendüljön Erdély néprajza, hogy a néprajznak iskolája fejlődjék egyetünkön és néprajzilag legérdekesebb és legfontosabb hazarészünkben, s hogy megteremtessék Erdély tudományos néprajza. Az előadó megköszöni a kitüntető figyelmet, ezt buzdításnak és kötelezésnek tekinti magára nézve. Rámutat arra, hogy magántanárságának nemcsak tárgyi alapja van az E. K. E.-ben, hanem e konkrét eszme is itt nyert először kifejezést a néprajzi bizottság alakuló ülésén.

Ezekután elnök bezárja az ülést.

Olvasóinkhoz.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, szíveskedjenek az *Erdély* új néprajzi mellékletét hazafias czéljainak elérésében támogatni és ismerőseiket is ügyünk pártolására serkenteni. A hazai néprajz nagyfontosságú ügyét az érdeklődő és jóakarató laikus is jelentékenyen előmozdíthatja. Addig is, míg részletesen kifejtjük, mit és hogyan kell gyűjteni, miképen kell néprajzi anyagot feldolgozni, általában arra kérjük olvasóinkat, szíveskedjenek a népnél használatban levő, de még inkább a használatban volt mindenféle tárgyat, továbbá (kivált az Erdélyre vonatkozó) néprajzi könyveket, lapokat, képeket, kéziratokat összegyűjteni és az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek (esetleg pénzéért) felajánlani, a népelet minden mozzanatát megfigyelni, egyszerűen és hűségesen leírni, a nép körében élő meséket, dalokat, szokásokat, hiedelmeket (babonákat), játékokat s efféléket feljegyezni és az E. K. E.-hez juttatni, esetleg ennek titkárságát az ilyen fontosabb tárgyak, könyvek, gyűjtések stb. hollétéről értesíteni, hogy megszerzésök iránt intézkedni lehessen. Mindennemű küldeményt az *Erdély Népei* hasábjain nyugtázzunk és a létesítendő erdélyi néprajzi múzeum számára megőrizzük. A kik néprajzi dolgokat jegyeznek fel, azokat kérjük, szíveskedjenek a papirnak csak egyik lapjára írni és a szélén üres helyet hagyni. A néprajzi adalékok ritkán közölhetők abban a sorrendben, melyben feljegyeztettek. Ha a papír mindkét lapja be van írva, nagyon meg van nehezítve a feljegyzések rendezése és ezzel használhatósága is. A néprajzi adatoknak alig van értékük, ha nincsenek kellően keltezve. Mindenütt pontosan meg kell jelölni a feljegyzés helyét és idejét, a közlő nemzetiiségét és származását (nevét és korát is); továbbá lehetőleg azt is, hogy az illető feljegyzés tárgya mely vidéken dívik és általánosan, vagy szorványosan. Az újságokból kivágotakra rá kell jegyezni az illető lap évét és számát.

